

Várpalota története

Palota vára

Palota vára 1440. körül épült. Először 1445-ben említik „Castrum palotha” néven, mikor a székesfehérvári országgyűlés az Albert uralkodása óta épült várak lerombolását elrendelte. Az Újlaki Miklós tulajdonát alkotó palotát az őt meghagyott vár között találjuk és így nyilvánvaló, hogy Albert uralkodása (1437–39) és e határozat között kezdődött el építése. Befejtésre azonban csak sokkal később, Újlaki Lőrinc idejében került sor.

A XV. század közepén a földesúri vár nemcsak a környező vidék, de a távolabbi megyerészeknek is korlátozott ura. A főúrnak éppen váraik birtokában merlelt sokszor a királlyal is szembeállni. Újlaki Miklós maga is trónkövetelő, s erős várakra volt szüksége hatalmának biztosítására. Ezért fogott hozzá a palotai vár megépítéséhez is. Újlaki kezdetben Hunyadi János híve és győzelmeinek részese, később azonban féltékenységből és a Cilleiek igazására elpártolt a Hunyadiaktól, s elpusztításukra költött szövetséget a többi főúrral — köztük a cseszneki Gara nádorral is. A nagyraavagyó oligarcha, Hunyadi László egyik kivégeztetője, később III. Frigyes oldalán Mátyás trónjára tör. Pártitése idején Palota királyi birtok, s lehet hogy ebben az időben Mátyás járt is a várbán. Mikor a király végleg visszaverte Frigyes, megbocsátotta a megtérő Újlakinak, visszaadta birtokait, sőt 1471-ben kinevezte Bosnyákország királyának s megengedte, hogy Jajácban megkoronáztassa magát. Öregségére tehát Újlaki ismét a király híve lett és Corvin János keresztapja.

A várépítő Újlaki Miklós ferencendi szerzeteseket is hozott Palotára, s szép gótikus rendházat építtetett részükre. Az épület romjait 1940-ben találták meg a katolikus temető délkeleti sarkában. A kolostor száz esztendőn

keresztül — hosszú ideig még a török ostromok alatt is — jelentős központja volt a magyarországi ferences szerzeteseknek.

1476-ban halt meg Újlaki Miklós, és birtokait kalandos életű fia, Lőrinc, a szerémi herceg örökölte. Ké: évvel később ismét olvasunk a várról, ezúttal kápolnáját említik, melynek papja Miklós. Palota most már gyorsan fejlődött. Veszprém megye adóajlsroma szerint Újlaki Lőrinc 1488-ban már 92 forinttal adózik, és ezzel a település a megye negyedik legnagyobb adófizető helye.

Mátyás király uralkodásának idejéből sok kedves történet öröközt meg a vidék népe. Sokat vadászgatott a Bakonyban s Pusztapalota környékén, „az igazságos király.” Mondják, hogy egyszer Várpalotára utazva ebédelni tért be a csőri csárdába. Csukát rendelt, amely bőven volt az akkori vízzel borított Sárrét vidékén. Mátyás nem találta kedves csemegéjét, a csuka máját és kérdezte a csárdást: „Ennek a csukának mir-csen mája?” — mire az csak úgy foghegyről vetette oda: „A csőri csukának nincsen mája.” Mátyás felfedte kitért és így felelt: „No, ha a csőri csukának nincsen mája, akkor a palotai pálcának sincsen ám száma” és jól megpálcázta a csalót.

Thúry György várkapitány

Az 1558-as év fordulópontot jelentett Várpalota történetében. Ekkor ajánlotta fel Podmaniczky Raffael a sokat szenvedett palotai várátomány igazgatását a messze földön híres törökverő vitéznek, Thúry Györgynek, és ezzel kezdődik a palotai vár történetének legszebb, legdicsőségesebb korszaka. Thúry György a kis vődősereg élén kilenc esztendőig tartóztatta fel Palotánál a törököt, és állta a hatalmas erejű ellenség minden támadását.

Ki volt Thúry György? Az egykori krónikás így ír róla:

„En nem vagyok elég, hogy megmondhassam,

Vitézségét, hogy előszámlál-

hassam;

Csak az harmadrészére is meg-

írhassam,

Az hallgatóknak elbe ad-

hassam.”

Thúry a magyar végvári vitézi élet egyik legnagyobb alakja. Hős katonája, nagyszerű hazafi, okos hadvezér, és halálmegevelő bátor-ságú kiváló vitéz. Minden törté-netíró feljegyzi róla, hogy derék, egyenes jellemű ember, aki kato-náit barátainak, testvéreinek tar-totta. A kétszínűsködést nem ismerle, s bár híre egész Európát bejárta, nem volt gögös, sem hiú, és csak az ellenséggel szemben büszke. Halála után iródeákja fel-jegyzi róla:

„Kevélység übenne semmi nem

vala...

Minden dolgában állhatatos

vala.”

A verhetetlen bajvívó

Mit mondhatunk még el róla? A férfi legszebb tulajdonságaival rendelkezett. A csatában félelme-tes, kemény, bátor vitéz, aki életét gondolkodás nélkül tette kockára hazájáért. Családjával, katonáival, barátaival jószívű, embersé-ges és megbocsátó. Természetes, hogy emberei rajongásig szeret-tek, tűzbe, halálba szívesen men-tek érte, s aki alatta harcolt, más vezért nem kívánt soha. A XVI. században három nemzet költői zengték dicsőítését. Krónikák, levelek, sőt már újságok is megem-lékezik dicső tetteiről. Thúry verhetetlen bajvívó hírében állt, személyes viadalban nem győzte le senki. Híre eljutott távoli or-szágokba, és messze vidékekről jöt-tek híres harcosok, hogy megvív-janak vele.

(Folytatjuk.)

...életművet adom az olvasó kezébe

Várnai Zseni: Így égtem, énekeltem

„Így égtem, énekeltem, daloltam önfeláldozással, s egészen elfeledtem, hogy nem szerelmi líra, amit írtam, és sírtam, egész világgal vívtam, de hát így volt felőlem a csillagokba írva.”

Ebben a verseskötvényemben életművet adom az olvasó kezébe. Ez a mű 1911-ben kezdődött, amikor első versemnek ezt a címet adtam:

Makai György: Nyugati szemmel

Hogyan látják Nyugaton a Szovjetunió szédületes fejlődését, mi a véleményük a kulturális forradalomról, a szpuniokról és az interkontinentális rakétáról, az életszínvonalról, az ipari fejlődéséről, a kolhoz-rendszerről? Mi a véleményük az egyipart rendszerről, a szovjet állam szilárdságáról? Erről szól W. Churchill, az ifjabb Randolf Heart, a sajtókirály, John Gunther, a neves amerikai újságíró, Jules Moch, a híres francia politikus, Davies volt moszkvai amerikai nagykövet, Wendell Willkie amerikai politikus és kultu-rális vezető személyiség.

jötték fel esténként Selmecről nézni a tűzijátéknak látszó kísérteties látványt.

Vége vetünk a pihenőnek — készülődünk a hazatérésre. Rekkendő hőségben veszünk búcsút a Szitnyától, vagyis a Szitnától. Emlé-kül még egy csoportkép készül a fá-ból épült kilátónál... és indulunk sorjában az imént megmászott fa-lépcsőkön lefelé. Közben meg-meg-állunk kisebb pihenőket tartva. El-vezzük a nagyszerű kilátást, külö-nösen megkapó fentről a pocsuvaldó-tó. Dél elmúlt, a tó környékén, a fák árnyékába telepedve jó étvágygal fo-gyasztjuk a hazai falatokat a turis-ták. Közben újabb és újabb társas-kocsik érkeztek a bratislavai, zsolnai és a távoli városok üdülésre vágyó dolgozóival. Úgy látom, a pocsuvaldó-tó a kirándulók központja. Nem messze egy erdei tisztáson egymás-után épült csinos családi kis vikend-házak, köztük egy kremnicai dolgo-zóit fedezünk fel. A festői szép kör-nyéken sok az úttörő-pionér sátor-tábor. Itt láthatjuk az emeleles fa-házban elhelyezett nemzetközi ifjú-sági táborot. Az épület előtti tereit kör-ülvéve árbócokon ott leng a magyar zászló is.

Szép kirándulás volt, köszö-nöm kedves kremnicai bará-taimnak, hogy lehetővé tették Sel-mec nagyon szép vidékének megte-kintését. Mai kirándulásunknak a természeti szépségekben bővelkedő szakasza ért csak véget. Bordószínű Skodánkból búcsúpillantást vetünk a Szitnyára, a pocsuvaldó tenger-szemre. A sátorok hosszú asz-talainál jó étvágygal fogyasztjuk ebédjüket a tábor lakói. Mi nemso-kára Selmecbányára érünk, hogy egy délután szenteljünk az egyik legre-gibb szlovenszkoí bányaváros törté-netének megismerésére...

(Folytatjuk)

Caiky Iván

Csehszlovákiai útjegyzetek

Vasárnapi kirándulás Selmec környékén

Felhőtlen, ragyogó nyári vasár-nap reggel — kiválóan alkal-mas az időjárás kirándulásra. A magyarul jól tudó kremnicai bará-taimmal Csillik Viktorral, Maskulka Janival és a kedves Szlastány-család társaságában indultunk útnak a bá-nyaüzem Skoda kocsián... Mai úti programunk keretében az egyik leg-regibb közép-szlovenszkoí bányavá-rost, Banská-Stiavnica, magyar ne-vén Selmecbányát és természeti szépségekben bővelkedő környékét fogjuk felkeresni.

Az útkba eső Herna és Dolna Ves kis szlovák falvakban vasárnapi hangulat. A kapu előtt feketébe öl-tözött asszonyok, lányok beszélget-nek.

Majd Zsiáron áthaladva eszembe jut, hogy két évvel ezelőtt, amikor mi, várpalotaiak először jártunk ezen a vidéken, akkor még csak a körvo-nalrai bontakoztak ki egy nagy ipar-telepnek és ma már a gyárkérmények erdeje ontja a füstöt, lakótelepek és tízemezesek nőttek fel. A csehszlo-vák ipar egyik ifjú büszkesége mel-lett haladunk el. Kocsink innen egy előttem ismeretlen útszakaszra ka-nyarodik és csakhamar a hegyek kö-zött szerényen meghúzódó Szklonó-fürdőhöz érünk. A kis pihenő ele-gendő ahhoz, hogy megismerjük a kies fekvésű fürdőtelepet. Főleg va-sárnap látogatnak el sokan ide. For-ró gyógyvíze a reumában szenved-őknek nyújt gyógyulást, ivókúráját pedig a gyomorba-josoknak javallják. Körül sétálva szépen gondozott parkját, hamarosan tovább folytat-juk útunkat és az erdőből kikerve, lent a balra húzódó völgyben a Sel-mechez tartozó Béla-bányát pillant-juk meg. Pár perc múlva az útjelző tábláról Banská-Stiavnica olvasható, és máris a botanikus kert évszáza-dos fái mellett suhan el kocsink, hogy a kanyar után megpillantsuk a hegyoldalba épült híres bányakadé-mia épületét, az utcáról felvezető

hosszú, széles lépcsősorral. A mere-dek fútcán nagy a forgalom, a szo-kásos vasárnap délelőtti korzós látófokán van. Majd délután fogjuk megnézni a várost tüzetesen, most csak átszaladunk. Egymásután hagy-juk el a szelaknai, klinger bányata-vakat. A szép nyári vasárnapot igye-keznék kihasználni a természetjárók és a kirándulók. Autóbuszon, sze-mélykocsin, Jávákon, kerékpáron, gyalog tudunk a dolgozók a festői környék felkeresésére. Az ünnemi erdei tisztásokat sáto-táborokkal te-lepítik be. Csúcsforgalom idején ér-kezünk meg a várostól legközelebb eső és egyben a legnagyobb kiterje-désű tóhoz, a Pocsuvaldóhoz. Körös-körül sátorok, vikendházak. A

sötétzöld tó hátán úszkáló, felfűjt vizinatrakon napfürdőzők, jóked-vű csónakázók gondatlanul élvezik a természet sok szépségét, és szívják az ózondús fenyőillatú levegőt. Való-ban okosan, célszerűen használja ki a természet adta lehetőségeit a heti munka után a csehszlovákiai dolgozó is.

Vendéglátóink indítványára — a rövid pihenő után — neki-vágunk a hegymászásnak. A Szitnya tetejére kell feljutnunk — a környék legmagasabb csúcsára... Jól esik a rekkendő hőségben a hűvös fenyves-ben, áfonyától és málnától tarkált bökrök között vezető ösvényen sé-tálni. Nótázástól, vidám harmonika muzsikától hangos az erdő. Jókedvű

kirándulók jönnek már le a hegyol-dalon. Könnyű nekik... előtűnk a meredek hegyoldal. Beszélgetés köz-ven azon vesszük észre magunkat, hogy a Szitnya tetejéhez közeledünk, a sok száz falépcsőn kapaszkodva... Fent a sziklacsúsról nagyszerű ki-látás nyílik a mélybe. A távolból a selmeci új házak tetejei pirosanak, a háttérben a Szlovák Erchegység csúcsaival. Kelet felől a távolban pedig a magyarországi hegyek kör-vonalai vehetők ki. Az 1944–45-ös Szlovák Nemzeti Felkelés idején, a partizánok egyik sásfészeke volt a szitnyai magaslát. A hegyormon el-helyezett márványtábla Ladislav Ex-nár-nak, a szitnyai partizáncsoport alapítójának és hőségnek emléket őrizi az utókor számára.

Az ezer méteren felüli magaslá-ton épült turistaszállónak sok a látogatója. Üvegezett teraszáról egy-egy pohár malinóva (valódi he-gyi málnaszörp), vagy 7 százalékos pívó mellett hosszan el lehet gyö-nörködni a környék szépségében. A jórészt fából készült épület egy népi színes motívumokkal díszített étké-ző szobából és néhány turista társas hálósobából áll. Berendezése izlé-ses, egyszerű. Az épület gondnoka Keczer bácsi, barátságos, kedélyes ember. Magyarul jól beszél, így ha-mar beszédbe elegyedünk. Újpesten végezte a faipari szakiskolát régen. Nagyon szereli a magaslati életet, már 23 éve vezeti a turistaházat, nyilván a kirándulók meglegedése-re. Tiszta időben esténként a távol-ból ide látszó fenyőárból Budapest körvonalai ismerhetők fel — 105 ki-lométer a távolság légvonalban. El-mondja azt is, hogy 1941-ben, ami-kor Budapestet bombázták, sokan